

բայց տարբեր է արուեստը, տարբեր են ոճական յատկանիշները՝ առաջ եկած ո՛չ թէ լեզուի դանազանությունն է, այլ անոնց նկարագրին դանազանությունն է: Ամեն պարզային՝ անոնք միջազգային պատերազմ էն ետքը ստեղծում են հայ դրականություն երկու հիմնական դեմքերը կը կազմեն, ազգային-դաւառական կեանքի պատկերը տուող մեծ արձակագիրներ, որոնց մէջ հայրենի հողը պաշտամունք դարձած է, եւ որոնք աւելի կամ պակաս արուեստագէտներ, գիտցած են ստեղծել կեանք, եւ տալ խոսքին նիւթին դրաւիչ առնչութիւն: Երկուքին մէջ ալ կայ անժխտելիօրէն՝ տիպարներ կերտելու մեծ կարողութիւն, խոր ուսումնասիրութիւն մարդկային հոգւոյն եւ սրտի տաղանդներուն, տառապանքին ու երջանկութեան: Անոնք եղան դպրոցի մը հիմնադիրներ: Այսօր երիտասարդ սերունդէն կարգ մը դրողներ, հետեւելով նոյն տոհմային շունչի դրականութեան, տուին մեղի ուրիշ գեղեցկութիւններ՝ արեւմտահայ եւ արեւելահայ դոյզ թեւերուն վրայ, բացի այն լայն խմբակէն, որոնք օգտագործեցին միջազգային առաջին պատերազմին յա-

ջորդող ահաւոր ապրումներու անմոռանալի յուշերը, կամ անձնական տխուր փորձառութիւններու վրայ հիմնուած՝ տուին եղեռնապատումի սահմանեցուցիչ համայնապատկերներ:

Զարմանալի երեւոյթ մըն է իսկապէս Համաստեղի կեանքին ու դրականութեան մէջ՝ հայրենական դիւղին կապուած իր ստեղծագործութիւնը. ան՝ հեռու հայրենի հողերէն եւ անմիջականօրէն ներշնչիչ ապրումներէն, կերտած է իր գլեզաշխարհը՝ երեւակայութեան մը թեւերուն վրայ հեծած, եւ իր սրտին ազդեցութիւն տանելով անոր նիւթն ու կերպարանքը, այնպէս հայեցի եւ տաք՝ որպէս թէ ապրած ըլլար, զրի առած առեն, հայրենի երկրին կլլմային տակ: Այս գիծով՝ իր եղբայրութիւնը Ա. Բակունցի հետ աւելի շեշտուած կրնայ համարուիլ, եւ մանաւանդ աւելի եւս զնահատելի, քանի որ կորսուելու մօտ ապրումներ ու զգայնութիւններ փրկելով՝ տուած է մեղի դրականօրէն անմոռանալի վկայութիւններ, որոնց յիշատակը պիտի պահուի անջինջ հայ Սփիւռքի դրականութեան մէջ:

Հ. Մ. ՃԱՆԱՇԵԱՆ

ԵԴՈՒԱՐԴ ՊՈՅԱՃԵԱՆ

1966 Հոկտ. 13ին, Եդ. Պոյաճեանի մահով, հայ դրականութեան տաճարին մէջ, կանթեղ մը եւս կը մարէր:

Եդ. Պոյաճեան՝ զրիչի իւրայատուկ վարպետ եւ բացառիկ ինքնատուրութեամբ օժտուած բանաստեղծ, իր լրումին չհասած, իր ըսելիքները չաւարտած, կը մեկնի երկրէս:

Ծնած է Խորապէկ (Մուսա Տաղ) 1915ին: Իր հայրենակիցներու ծանօթ հերոսամարտէն ետք, ժամանակ մը մնալով

Փորթ-Սայլտ, զինադադարին՝ կը վերադառնայ ծննդավայր: Ուսումը առած է Ղլխաւորապէս Պէյրութի Հայկական ձեմարանին մէջ:

Երիտասարդ տարիքէն կը նուիրուի դրական ասպարէզին: 1944ին կը հրատարակէ «Սէր եւ վիշտ» հատորը, 1948ին՝ «Հողը», 1961ին՝ «Թուղթ դաւակներու», 1963ին՝ «Տոմար Տարագրի», 1964ին՝ «Երկու նամակներ»: Մամուլի տակ է «Դէմքեր» հատորը: Անթիւ դրուածքներ

ունի նաեւ Սփիւռքի զանազան թերթերուն մէջ:

Եդ. Պոյաճեանի քնարին վրայ, փոխն ի փոխ կը թրթռայ երգը սիրոյ, տխրութեան, մահուան, հայրենիքին, տունին, գեղեցիկին, եւայլն: Մերթ՝ քնարի փոխան, զու շնորհով կը հնչեցնէ երգը պայքարի, արդարութեան, Աստուծոյ, հողին, զիւղին ու զիւղացիին:

Բացի իր անձնական խռովայոյզ ապրումներէն, որոնք հրակէզ սրտէ մը կը բխին, Եդ. Պոյաճեանի ստեղծագործութիւններուն մէջ խոր արձագանքը կայ իր տառապած՝ բայց հերոս ժողովուրդի անցեալին, զգացումներուն, ազատաշունչ հողին, տենչերուն:

Իր տաղանդին, սրտեւ մտքին, անսանձ երեւակայութեան եւ զգայուն հողին շնորհիւ, անիկա կրցաւ արտակարգօրէն ինքնատիպ ոճ մը, յորդարուիլ զրեւանէ մը ստեղծել:

Եդ. Պոյաճեան յաջողած է ա՛յնքան լըման ինքզինքը դնել իր գործերուն մէջ, ա՛յնքան անձնազորով նկարագրել տալ իր երկին, որ կարծես զրիչը իր արիւնին մէջ թաթղած է: Իր ամէն մէկ տողին մէջէն, ամբողջ սիրտն է, որ կը տրոփէ եւ խռովակոծ հողին կը սաւառնի էջէ էջ:

Իր գրութիւններուն մէջ, ընդհանրապէս, աւելի բուռն զգացում կայ քան մըտածումի խորութիւն: Բայց, լաւագոյն էջերուն մէջ, զաղափար եւ զգացում ներդնակօրէն ընդելուզուած են:

Փափրակամ բան մը կայ իր խառնուածքին մէջ: Մութ, անծանօթ բաներու սիրահար, հանքագործի մը նման, միշտ ետեւէ է պեղելու, թաքուն դանձեր երեւան հանելու: Սուղակ մըն է, որ մարդու հողին խորը եւ տիեզերքի քառսին մէջ խորասուզուելով կը տքնի, մինչեւ օրս չգտնուած նորութիւններ յայտնարելու:

Ուշադրաւ է իր լեզուն, որ հարազատ հայելին է իր մտածելակերպին եւ իր անհանդարտ հոգիին: Մովորական աշխարհարարով պիտի չկարենար իր արտասովոր ըսելիքները յայտնել: Ասկէ՝ ճիշդ մը, մասնաւոր աշխատանք մը՝ նորաստեղծ բառեր, նորաձեւ ասութիւններ կերտելու, որոնք տպաւորիչ ցայտունութիւն մը կու տան իր նկարագրին եւ ինքնատիպ անհատականութեան:

Հրարխային պոռթկումներու հետեւանքով, իր ոճին հաւասարակշռութիւնը մերթ կը խախտի, իր գրութիւնը անբնական ծաւալ կը ստանայ եւ զաղափարներու տրամաբանական դնացքը իր բնականոն ուղիէն կը շեղի:

Բայց, այդ տարօրինակ զեղումներուն մէջ, վառ տրոփիւնը կայ իր սրտին, հաճելի ջերմութիւնը իր արիւնին եւ ուժգնութիւնը իր կիրքին:

Կարդալով Եդ. Պոյաճեանի լաւագոյն էջերը, ընթերցողը ախմայ կը մոռնայ ինքզինքը, կը հմայուի եւ կը տարուի այդ բուռն յորձանքէն՝ նոր եւ սխրալի բաներ տեսնելու տրամադրութեամբ: Եւ քիչ անգամ է որ յուսախար կ'ըլլայ իր աղնկալութիւններուն մէջ:

Իր գործը դրաւիչ դարձնող ազդակներէն մէկն է նաեւ իր անխորհալ, անկաշառ նկարագիրը, ըմբոստ եւ ազատատենչ հայու ոգին, որ միշտ ներկայ է իր գրութեան մէջ:

Եդ. Պոյաճեան մարիկի պէս յայտնուեցաւ, մռայլ ամպերու մէջէն փայլատակեց եւ յանկարծ աներեւութացաւ հայ դրականութեան հորիզոնին մէջ: Անիկա, մեր արդի դրականութեան վրայ աւելցուց, նոր շողերով լուսաւոր, նոր երանգով ճոխ եւ նոր աւելով զեղուն էջեր:

Հ. ԵՓՐԵՄ ՏԵՐ ԴԱԶԱՐԵԱՆ

2535-6

